Cana asobnaha numaru 20 hr.
Pierasyłka apłačana ryčałtam

Nr. 31 (576). **Wilnia, Subota 25 Žniŭnia 1934 h.** **Hod X (XVIII).**

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i literaturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi: WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1). Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

„Biel. KRYNICA" kaštuje na hod—4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy—1 zał. Zahranicu ŭdwaja daražej. Ceny abwiestak pawodle ŭmowy.

МАКЕДОНІЯ У БАРАЦЬБЕ ЗА НЕЗАЛЕЖНАСЬЦЬ.

Мы часта знаемім сваіх чытачоў з вызвольным рухам розных дагэтуль паднявольных народаў. Галоўная мэта нашых падобнага зьместу артыкулаў у тым, каб паказаць беларускаму народу, што ён не адзін на сьвеце такі няшчасны і што карысна яму пазнаць жыцьцё іншых народаў. Вось-жа мы з гэтай мэтай шмат аб якіх пісалі ўжо народах, што будучы сяньня яшчэ ў няволі, рашуча імкнуцца да свабоды і сваей палітычнай незалежнасьці. Аднак, на сколькі прыпамінаем, яшчэ дагэтуль ніразу не пагаварылі мы шырэй аб паднявольным народзе македонскім, які шчодра пралівае сяньня кроў у барацьбе за сваю незалежнасьць. Вось-жа гэты раз пасьвяцім гэтых некалькі ўваг гэтаму слаўнаму народу і ягоным вялікім пачынаньням.

Македонія знаходзіцца на Балканскім паўвострове і займае сярэднюю часьць яго паміж Тэссаліяй, Альбаніяй, Сэрбіяй, Баўгарыяй і Грэцыяй. Клімат пануе там агулам лагодны, грунт прыдатны да ўправы, праз увагу аднак на тое, што край спрад вякоў у няволі і што да апошніх часаў дужа часта вяліся там войны, — край гэты сапраўды бедны і апушчаны. Прастор гэтага краю 50 тыс. кв. клм., усіх македонцаў налічаецца сяньня да двух мільёнаў, хоць гэтая лічба, як убачым далей, дужа няпэўная.

Народ македонскі дужа старадаўны і мае сваю вялікую і слаўную гісторыю. У чацьвёртым веку прад Хрыстом Македонія была вялікай і магутнай дзяржавай. У другім веку па Хрысьце Македонія сталася сьпярша правінцыяй рымскай, а пасьля ўвайшла ў склад усходняе рымскай дзяржавы. У 1352 г. Македонія была заваявана Турцыяй, пад якой наступіў поўны ўпадак македонскага народу. Але прышоў час і македонцы ўспомнілі сваю слаўную мінуўшчыну і пачалі імкнуцца да лепшага і вольнага жыцьця. Гэты час наступіў у XIX ст., калі многія народы Эўропы скідалі з сябе ёрмы няволі і імкнуліся да самабытнасьці. Ад 1895 г. бадай кожны год македонцы з аружжам у руках паўставалі проціў турэцкага ў сваім краі панаваньня Урэшце ў 1913 г. выбухла агульна балканская вайна, якая скончылася тым, што Македонія была ад Туркаў забрана і падзелена паміж Баўгарыяй, Сэрбіяй і Грэцыяй. З няволі аднэй, як бачым, папала Македонія ў няволю аж трох дзяржаў. Змагацца македонцы за свае народныя правы не перасталі і далей. Урэшце прышла вайна, у выніку якой большасьць Македоніі, з местам Манастыр, адышла да Югаславіі; меншая, з местам Салёнікі—да Грэцыі і яшчэ меншая паўночна-ўсходняя—да Баўгарыі. Няволя, як бачым, спаткала македонскі народ сапраўды вялікая, можна сказаць — кругавая.

Сяньня палажэньне македонцаў пад уладай сваіх імпэрыялістаў-заборцаў такое, што нават нявядома сьцісла сколькі іх ёсьць, бо заборцы македонцаў у іх родным краі сусім не прызнаюць за народ, залічаючы яго хто да сэрбаў, хто да грэкаў, а хто да баўгараў. Праваў нацыянальных заборцы македонцам не прызнаюць ніякіх. Асабліва пагана, проста не палюдзку, адносяцца да іх Грэцыя і Югаславія, а да апошняга часу лепей Баўгарыя.

Ня гледзячы аднак на такія сапраўды страшныя варункі свайго палітычнага жыцьця, македонцы ўпорыста вядуць сваё вызвольнае змаганьне, крывёю значачы свой сьлед. Галоўную ў гэтай працы іграе ролю рэвалюцыйна незалежніцкая партыя Міхайлава. На жаль, як гэта часта ў такіх выпадках бывае, Міхайлаву не памагае, а перашкаджае, угадовая партыя Протэгерова. Але і гэта нічога — Міхайлаўцы растуць і штораз большага набіраюць уплыву, як у Югаславіі, так у Грэцыі і ў Баўгарыі. Народ пад уплывам гэтай народніцкай партыі што-раз больш набірае сьведамасьці сваей справы і такжа няўхільна імкнецца да самабытнасьці.

Цяжкасьць палажэньня македонцаў углыбляецца яшчэ і тым, што Югаславія, Грэцыя і Баўгарыя мала таго, што не даюць македонцам ніякіх правоў і душаць іх як толькі могуць і хочуць, але яшчэ, выграваючы хто сабе македонцаў, адны адных на гэтых-жа македонцаў нацкоўваюць. Так напрыклад да апошняга часу і Югаславія і Грэцыя ў цалком згоднай дружбе і дыхнуць не давалі македонцам, за тое Баўгарыя, зводзячы свае асабістыя парахункі то з Югаславіяй, то з Грэцыяй, цалком відавочна апякавалася македонцамі, даючы ім нават права ўцечкі як з Югаславіі, так і з Грэцыі. Сёлета-ж вясной, на сколькі прыпамінаецца, у месяцы траўні, калі ў Баўгарыі наступіў палітычны пераварот, калі да ўлады дайшлі фашысты, павеў іншы вецер там і на македонцаў. Цяпер у Баўгарыі бывае нават так, што калі македонцы робяць свае якія паходы, сабраньні ці дэмонстрацыі, дык баўгарскае войска з аэрапляна ў кідае на іх бомбы. Але і гэта ўсё ні ў чым не зьмяншае імкненьня македонскага народу да самастойнасьці і незалежнасьці.

Як бачым, лёс македонцаў сапраўды церністы і шмат ён у чым падобны да лёсу беларускага. Але дзеля ўсім ведамых прычын параўнаньня бліжэйшага мы ня робім. Мы тут на заканчэньне толькі хочам сьцьвердзіць жывучасьць кожнага народу і той дзіўны ў іх, проста нічым няўстрыманы, гон да жыцьця, да волі, да дабрабыту і да незалежнасьці.

Гэты факт дае права думаць і ўлівае ў сэрца надзею, што і беларускі народ, які праходзіць крыжовы агонь, бясьпечна яго пройдзе і выйдзе на шырокі шлях свае волі, дабрабыту і самабытнасьці. Працэс адраджэньня народаў, пачаўшыся ў дзевятнацатым сталецьці, прадаўжаецца далей і ўсьцяж вызваляе розныя народы як у Эўропе, так і ў іншых краёх сьвету.

Працэс гэты мусіць давясьці да канца адраджэньне і вызваленьне так-жа і народу беларускага.

Polskaja kolonizacyja
na zachodnia-biełaruskich i ukrainskich dy ŭschodnia-litoŭskich ziemlach.

Paśla suświetnaj wajny, na padstawach Wersalskaha traktatu paŭstała razam z inšymi dziaržawami da niezaležnaha i samastojnaha palityčnaha i haspadarčaha žyćcia i Polšč, jakaja dziakujučy sile swajej armii wyhnała z Kraju worahaŭ, abniała i pryłučyła da Polskaj dziaržawy etnohrafičnyja ziemli Litwy, Biełarusi i Ukrainy. Z taho času ŭ polskich palitykaŭ i pačalisia prajaŭlacca roznarodnyja plany zasialeńnia hetych ziamiel polskim elementam.

Polskaja kolonizacyja paśla wajennych časoŭ na ŭschodnia-litoŭskich i zachodnia-biełaruskich dy ŭkrainskich ziemlach pačynajecca wajskowym asadnictwam. Adnak jano nia zusim abchapiła namiery polskaj nacyjanalnaj palityki na hetych ziemlach; asadniki nie zmahli ŭtrymacca biez zapamohi haspadarčaj i nie zmahli prajawić polskich upływaŭ na miajscowaje nasielnictwa. Wialiki pracent asadnikaŭ sami nie haspadarać na swaich nadziełach i addajuć swaje nadziely ŭ arendu miajscowym sialanam, a sami zajmajuć pasady ŭ dziaržaŭnaj i samaŭradawaj administracyi. Słowam, wajskowaja kolonizacyja palityčnych planaŭ nie asiahnuła i sprawa zasialeńnia polskim elementam hetych ziamiel jašče ŭsio adkryta i nad joj uściaž łomiać hałowy roznaj maści polskija palityki. Ab hetaj kolonizacyi łomić haławu polskaja sanacyja, pačynajučy ad rabotnicka-sialanskaha kryła da fabrykanta —abšarnickaha sajuzu, łomić haławu i polskaja endecyja, biaručy na pomač i ŭ hetaj sprawie Katalickuju akcyju.

Ab hetaj, pakulšto ŭ prajektach, kolonizacyjnaj polskaj akcyi hrupami wajskowych, biezrabotnych fabryčnych rabočych i inšaj, my nia raz pisali i wykazwali swoj suproćkolonizacyjny pahlad. Ciapier woś razhledzim nowyja prajekty i plany hetaj kolonizacyi endecka-polskaha kleru i plany kolonizacyi Paleśsia ŭ prajektach polskich abšarnikaŭ.

Nas infarmujuć z siała, što pa Zach. Biełarusi razjaždžaje polski ksiondz kanonik Bančkoŭski i nahawarwaje polskich ksiandzoŭ i inšych pankoŭ nacyjanalistyčna polskaha duchu ab patrebie stwareńnia fondu dziela kolonizacyi na našych ziemlach palakoŭ z Šlonska. Ab hetych swaich nacyjanalistyčna polskich prajektach Bončkoŭski pačaŭ hawaryć na źjezdach duchawienstwa i pisać u endecka-polskaj presie. U hetaj sprawie hety ksiondz u „Dz. Wil." piša miž inšym hetak.

U kancy červienia s. h. adbywalisia ŭ Pinsku dušpastyrskija kursy, na jakich było 100 ksiandzoŭ, pierawažna z „kresowych" (biełaruskich—red.) parafijaŭ. Miž inšymi referatami byŭ referat i ab patrebie pašyreńnia ŭ Pinščynie kultury polskaj. Ab hetym da dušpastyraŭ na biełaruskich ziemlach pramaŭlaŭ pradstaŭnik „Polskiej Mocieży Školnej." Jon hawaryŭ i ab polskim wajskowym asadnictwie, ćwierdziačy, što jano nia wykanała zadańniaŭ pašyreńnia polskaj kultury, ale i samo zbiełaruščyłasia siarod čužoj jamu narodnaści. Pramoŭca wyličyŭ, što wajskowych asadaŭ astałosia „zaledwie" 8,500, a cywilnych 7,246. (Ciž heta jašče mała? — red.). Kab hetych asadnikaŭ było bolš, dyk lahčej było-b i pašyryć polskuju kulturu — dakazwaŭ pramoŭca.

U dyskusii nad hetym pytańniem ks. Bančkoŭski zajawiŭ, što na Šlonsku zasnawałasia arhanizacyja dziela pierasialeńnia z Šlonska ŭ naš Kraj polskich kolonistaŭ i asiadleńnia ich na ziemli našych dwaroŭ hrupami. Hety prajekt byccam byŭ pryniaty dušpastyrami biez zaściaroh da wiedama, a ksiondz Bončkoŭski, raskazaŭšy ab „dabradziejstwach" hetaha planu dla našaha Kraju, prykryŭ hety šowinistyčna-polski prajekt pawahaj Kat. Kaściołu i Katalickaj akcyi.

Sapraŭdy dziŭna wyhladaje Katalickaja akcyja polskaha duchawienstwa, jakaja maje ŭ sabie polski nacyjanalistyčny apetyt: „ad moža do moža i jašče dwa powiaty."

Dziŭna adnačasna, što siarod sotni słuchačoŭ dušpastyraŭ Pinščyny nie znajšoŭsia ani adzin pastyr, jaki-b wystupiŭ u abaronie swajej pastwy. Wyhladaje, što ŭsie dušpastyry Pinščyny zhadžajucca z šowinistyčna-polskimi namierami ks. Bančkoŭskaha, hatowy ŭ biełaruskich parafijach prawodzić polskuju kolonizacyju.

Hetak woś hałowiacca ab polskaj kalonizacyi ŭ našym Kraju polskija endeki, prykrywajučy swoj šowinizm katalickim kaściołam,a dziejnaść— katalickaj akcyjaj.

Druhi sučasny, nowy prajekt polskaj kolonizacyi abhawarwajecca ŭ kruhoch sanacyjnaha abšarnictwa i ahraničwajecca pakulšto na Paleśsi. U hetaj sprawie ŭ wilenskim „Słowie" miž inšym čytajem nastupnaje —

Kolonizacyjaj Paleśsia zacikaŭleny i žydoŭskija hramadzkija arhanizacyi. Na schodzie žydoŭskich dziejačoŭ u Waršawie dn. 23 studzienia 1932 h. byŭ abhawarwany plan nadzialeńnia 200 tysiač žydoŭskich siemjaŭ ziamloj, a adziela hetaha žydy prapanawali sfinansawańnie asuški Paleśsia z warunkam, kab 66 procantaŭ asušanaha abšaru było addadziena kolonizacyi žydoŭskaj.Dalej, ŭ „Słowie" čytajem, što biełaruskija i ŭkrainskija ziemli majuć wializarnaje značeńnie dla Polščy, bo źjaŭlajucca terytoryjaj dla kolonizacyi. Najważniejšaj terytoryjaj dla polskaj kolonizacyi źjaŭlajecca Paleśsie, katoraje paśla asuški budzie krainaj uradžajnaj i maje hustuju sietku čyhunak. Apvača hetaha na Paleśsi najmienšy procant dasiul rassielenych palakoŭ. Na hetyja terytoryi kolonistaŭ pawinny dać Krakaŭskaje i Kieleckaje wajawodztwy. Ziamielny Bank pawinien mieć prawy nabywać asady na biełaruskich i ŭkrainskich ziemlach dziela raźmiaščeńnia kolonistaŭ, zhodna z polskimi narodnymi intaresami. Miajscowamu sialanstwu treba pamahać emihrawać u Kanadu i Brazyliju. Hetkaj palityki na našych ziemlach, pawodle ćwierdžańnia „Słowa," patrabuje byccam uzmacnieńnie polskaj siły, bo likwidacyja polskaha stanu „posiadania" ŭ hetym Kraju dawodzić da asłableńnia ŭdziaržańnia faktyčnaj niezaležnaści.

Woś jakija namiery i plany ŭ polskich palitykaŭ adnosna našaha Kraju. A našaje sialanstwa pamiataje abiacanki „Wyzwaleńnia" ŭ 1922 h., a „Stronnictwa Chłopskaha" i „Biespartyjnaha Bloku Supracoŭnictwa z Uradam"—u 1928 i 1930 h. h., jakija za hałasy padčas wybaraŭ abiacali sprawiadliwuju ziamielnuju reformu, u jakoj mieli nadzialić ziamloj u pieršuju čarhu miajscowaje biezziamielnaje i małaziamielnaje sialanstwa, — heta naša sialanstwa ŭściaž jašče čakaje ŭračysta abiacanaj ahitatarami hetych partyjaŭ ziamli. Dyk čaho skarej dačakaje naš sielanin: ci abiacanaj sprawiadliwaj ziamielnaj reformy, ci nowaj polskaj kolonizacyi?

p—k.

БЕЛАРУСЫ! Падтрымлівайце сваю прэсу. Выпісвайце найстарэйшую беларускую газэту „Беларускую Крыніцу!"

Голас Беларускага Нацыянальнага Камітэту

ў справе ліквідацыі беларускага школьніцтва ў Зах. Беларусі.

Дня 23 жніўня сёлета адбылося паседжаньне Прэзыдыуму Беларускага Нацыянальнага Камітэту, на якім, паміж іншымі пытаньнямі, разглядалася справа беларускага школьніцтва. У гэтай справе Прэзыдыум К-ту прыняў наступную рэзалюцыю:

„У зьвязку з зачыненьнем польскімі школьнымі ўладамі Беларускай Філіі Дзяржаўнай Гімназіі ў Навагрудку, Прэзыдыум Беларускага Нацыянальнага Камітэту яшчэ раз сьцьвярджае, што:

патрэбы Беларускага народу ў граніцах Польскай Дзяржавы і ў галіне культурна-прасьветнай усьцяж звужваюцца і сыстэматычна праводзіцца полёнізацыя маладога беларускага пакаленьня і далей. Пачынаючы ад 1919 году сыстэматычна ліквідуюцца беларускія пачатковыя школы, як прыватныя, так і дзяржаўныя. Ліквідуецца таксама беларускае сярэдняе школьніцтва. Зліквідованы: прыватныя гімназіі — у Будславе, Гарадку, Нясьвіжы, Радашкавічах і Клецку, прыватныя вучыцельскія сэмінарыі — у Сьвіслачы, Барунах і дзяржаўная вучыцельская сэмінарыя ім. Фр. Багушэвіча ў Вільні, а пасьляператварэньня апошніх дзьвёх прыватных беларускіх гімназіяў — у Навагрудку і ў Вільні — у беларускія філіі пры польскіх дзяржаўных гімназіях, у сёлетнім школьным годзе зьліквідавана ўжо і Беларуская Дзяржаўная філія пры польскай гімназіі ў Навагрудку.

Супроць гэткай палітыкі Беларускі Нацыянальны Камітэт увесь час выражаў сваё спраціўленьне, якое гэтым панаўляецца і ўтрымліваецца далей.

Прэзыдыум Беларускага Нацыянальнага Камітэту.

(—) *Я. Пазьняк* (—) *В. Багдановіч* (—) *М. Манцэвіч*
Старшыня К-ту I віцэ-старшыня II віцэ-старшыня
(—) *А. Клімовіч* (—) *Ул. Казлоўскі*
скарбнік сэкрэтар.

Вільня, 23 жніўня 1934 г.

Z školnaha i haspadarčaha žyćcia ŭ Łatwii.

U prošłym numary „B. Krynicy" my padali miekalki faktaŭ z žyćcia biełarusaŭ u Łatwii. Pisali my ab zwalnieńni Pihuleŭskaha, ab aryštawańni Jazawitawa, ab pieramiaščeńni z Balbinawa ŭ Režycu ks. J. Hajlewiča, ciapier-ža chacieli-b dać ahulnuju charakterystyku žyćcia ŭ Łatwii z boku školnaha i haspadarčaha.

Zaraz paśla biazkroŭnaha pierawarotu, dakananaha łatwijskimi nacyjanalistami pry pamačy armii, nowy ministar publičnaj aświety praf. Ł. Adamowič zajawiŭ, što ŭzhadawańnie narodu budzie prawodzicca ŭ atmasfery dziaržaŭnaha nacyjanalizmu, u duchu relihijna-etyčnaha adnošańnia da žyćcia i prabudžeńnia lubowi da pracy.

Prahrama wielmi dobraja, tolki dla kaho? Jasna, što da dziaržaŭnaj nacyi.

Heta widać choć-by z školnaj ustawy, pawodle jakoj ŭ łatyskija školy mohuć chadzić dzieci ŭ s i c h nacyjanalnaściaŭ, a ŭ mienšaściowyja— tolki dzieci danaj mienšaści, i to, kali dzicia swabodna ŭładaje swajej mowaj, a kali jano nie uładaje abo słaba ŭładaje swajej rodnaj mowaj, pawinna jści ŭ školu łatyskuju. Reč zrazumiełaja, što pry wykonwańni hetaha prawiła, mohuć być častyja nadužyćci z boku tych, jakija buduć decydawać, ci dzicia mienšaściowaje ŭładaje swajej mowaj, ci nie? Aproč hetaha kali adno z baćkoŭ jość narodnaści łatyskaj, to dzieci musowa pawinny chadzić u łatyskuju skołu. U inšych wypadkach ab narodnaści wyrašaje baćka. Zapamohi, jakija buduć wydawacca školam mienšaściowym, buduć datasawany da liku wučniaŭ. Upłyŭ na školnictwa samaŭradaŭ, jaki byŭ dahetul dawoli wialiki, ciapier nia budzie mieć wialikaha značeńnia, bo paśla skasawańnia pryncypu wybarnaści i ŭwiadzieńnia systemy naznačańnia, samaŭrad stajecca čysta ŭradawaj ŭstanowaj. Školnyja addzieły, jakija isnawali dahetul pry ministerstwie aświety dla školaŭ kožnaj nac. mienšaści (u tym liku i biełaruskaj), ciapier kasujecca, zamiest ich majuć być naznačany specyjalnyja daradčyki pry ministerstwie aświety. Jakoj narodnaści majuć być hetyja daradčyki i jakija majuć być ichnyja funkcyi — pakulšto niawiedama.

Hetak pradstaŭlajecca plan pracy nowaha łatyskaha ŭradu na budučyniu. A ciapier adkažam na pytańni, što ŭžo zroblena?

Zroblena dahetul ciapierašnim i papiarednimi ŭradami dawoli mnoha. Pradusim na biełaruskaj etnohrafičnaj terytoryi łatyski ŭrad pabudawaŭ dawoli planowa i stratehična 7 wializarnych łatyskich narodnych škoł, da katorych usimi sposabami ciahnuć biełaruskich dziaciej. Školy hetyja wializarnyja, majuć pa 4 pawierchi, pieršaradnaje ŭstrojstwa i ŭsie wyhody. Pry kožnaj škole jość bursy dla chłapcoŭ i dziaŭčat, u hetych bursach dzieci majuć darmawoje ŭtrymańnie i ŭsio hatowaje; aproč hetaha darmowaja nawuka i nawat darmowyja knižki. Paśla skančeńnia takoj školy biełaruskaje dzicio ŭžo swabodna ŭmieje hawaryć pałatysku, adnak u siabie doma haworyć pabiełarusku. U biełaruskuju siamju łatyskaja mowa jašče nie prajšła i nie prachodzić, choś da hetaha jduć usie natuhi łatyskaha ŭradu — urad spadziajecca, što złatyšyzawanaja praz školy moładź zawiadzie ŭ swajej siamji łatyskuju mowu... Najhorš što heta robicca planowa i, skazaŭ-by, stratehična, bo, jak ja ŭžo ŭspaminaŭ, hetkija školy pabudowany ŭzdoŭž usiaje biełaruskaje etnohrafičnaje terytoryi.

Z druhoha boku treba skazać, što ekanamičnaje žyćcio ŭ Łatwii, nia hledziačy na „kryzys," dawoli dobraje. Tam niejak ludzi nie adčuwajuć takoj biady, jak napr. u Sawietach abo ŭ Polščy. Sialanin padatkaŭ badaj što nie adčuwaje, koni i bydła dobraje. Haspadary hardziacca swaimi końmi i waročajučysia z kirmašu abo festu, pakazwajuć siłu i bieh swaich koniej ŭ pierahonkach. Dla skaciny naładžwajuć časta wystaŭki i dajuć haspadarom naharody za dobruju hadoŭlu. Kultura ralli wielmi wysokaja (što adrazu kidajecca, ujechaŭšy ŭ Łatwiju), ale tam dziaržawa dbaje ab hetaje: jana rassyłaje instruktaraŭ i daje roznuju pomač haspadarom. Tak naprykład, štučnyja hnai dajucca na pawier na cely hod; haspadar płacić za ich, sabraŭšy ŭradžaj. Zbožža dziaržawa sama kuplaje u sialan, płaciačy ceny ŭ paŭtara raza wyšejšyja, čym u Polščy; a štučnyja hnai jznoŭ u dwa razy taniejšyja čym u nas. Raboty na poli mnoha, tak što naša moładź z Brasłaŭskaha i Dzisienskaha pawietu wychodzić całaj masaj na palawyja raboty ŭ Łatwiju i waročajecca adtul z zapasikam hrašej.

Dziela mahčymaha ekanamičnaha pałažeńnia nia čuwać u Łatwii wialikaha narakańnia na biadu, ludzi nia tak abrydzili sabie žyćcio i tak nie prajmajucca roznymi kamunistyčnymi prajektami. Kali dobra žywiecca to i kamuna nie patrebna. Kab jašče było swabadniej z boku narodnaha i nia było planowych sposab łatyšyzacyi, to naš sielanin u Łatwii narakaŭ-by mała.

Pryhledziŭšysia da žyćcia Łatwii, Litwy, Estonii i Finlandyi, abo hetak zwanych małych prybałtyckich dziaržaŭ, my dachodzim da prakanańnia, što ŭ hetych małych dziaržawach žyćcio nia tolki što nia horšaje, čym u wialikich, ale daloka lepšaje. Hetyja-ž dziaržawy ličać kožnaja pa paru miljonaŭ nasielnictwa i ŭ hetych dziaržawach niama ani soli, ani wuhla, a ŭsiož taki ludzi žywuć i dobra žywuć. Woś hety widawočny fakt pawinien być nawukaj dla našych „bieznadziejnikaŭ," katoryja nia wierać u tworčyja siły našaha narodu.

R. M.

Wincuk Adważny.

11)

Chłapiec.

POWIEŚĆ.

VII. Kalada.

Tymčasam u Piatrowičaŭ ksiondz Marcinoŭski zahadaŭ Hanuli wiaści lekciju.

— Nu, čytaj ty! — zahadała Hanula Alaksandrawaj Stefcy.

Ale j sama Hanula stydałasia pry ksiandzu hawaryć da dziaciej: zaŭsiady hamaniła z imi pabiełarusku i takim sposabam wučyła ich čytać papolsku, a tut treba było zważać na duchoŭnuju asobu i hawaryć papolsku. Dyk dzieci biantežylisia jašče horš. Woś-ža Hanula ŭžywała tolki takich ahulnych karocieńkich zwarotak, jakija spatykajucca ŭ abiedźwiuch mowach: „Nu, dalej, tak-tak, o-o, nia tak!" i h. d. Abo hawaryła na polski sposab pabiełarusku, dumajučy, što ŭłaśnie heta čysta polskaja mowa, jak: „což ty robiš?", abo „hdzie ž ty čytaješ?", abo „nu, čego ty nadełasia?"

Ale Stefka naahuł słabaja čytalnica, dyk paprabawaŭšy dwoch litar: „de-e-ddd-e-e-e..." pačała płakać. Hanula niaznačna šturchanuła jaje ŭ bok, sa sławami: „Ech ty, płaksa!" i zahadała čytać swajmu Wincusiu. Wincuś sabraŭ ŭwieś duch i hołasna staŭ wywodzić: „pe-er-zet-a=pša; pe-er-zet-y=pšy; pe-er..."

— Jak ty ich učyš?! — kryknuŭ probaršč. — Ty ich tylko psuješ: sylabizować nie potšeba—tylko nadarmo menčy dzieci. Tšeba odrazu čytać po wieśchu.

— A jak-ža-ž, Ojča duchoŭny? — ździwiłasia Hanula: — Dyk ža inačaj nia možna!

— Wot jak! —skazaŭ ksiondz i, padyjšoŭšy da stała, — čytaj! — zahadaŭ Wincusiu.

Ale Wincuś pahladaŭ to na ksiandza, to na łancužok, što bałtaŭsia na ksiandzowych hrudziach, to na lemantar — i nia wiedaŭ, što rabić.

— Čytaj prosto po wieśchu! — kamandawaŭ probaršč,— čytaj wot tutaj, w tem miejscu.

Wincuś upiaryŭ wočy ŭ lemantar i adnym macham pračytaŭ: „pša, pše, pšo..."

— Dobže, dobže! — chwaliŭ ksiondz, a sam z tryumfam hlanuŭ na ŭsich i skazaŭ da arhanistaha, katory jakraz woś uwajšoŭ u chatu i sieŭ na ławu.

— Widziš, panie Charašucha, že ja tak dziesienć razy prendzej naučył-by dzieci, jak ta baba!

— Jak tam Boh daŭ-by,—skazaŭ Charašucha.

Ale ŭžo probaršč razahnaŭsia i pačaŭ wywodzić i tłumačyć usiakija systemy, instrukcyi, metody i prawapisy; uspomniŭ nawiet ab niejkich wielmi ważnych pastanowach Krakaŭskaj Akademii i zaručyŭsia, što kab jon sam moh i ŭziaŭsia, dyk u dźwie-try niadzieli bolš nawučyŭ-by, čym jana, Hanula, praz hod.

Hanuli ślozy zakrucilisia na wačoch, stajała biezbaronnaja, jak-by zasudžana na śmierć.

Tut arhanisty prymieciŭ, što Hanula, choć udawa, ale maładaja žančyna i była ŭłaśnie ŭ samym raskwiecie žanočaj krasy, zdaroŭja i stydliwaści. I ciapier, jak taja niawinnaja Zuzanna, papała na hety sud i nia wiedała, jak baranicca; adnak jana jasna čuła swaju niawinnaść, a ŭ jejnych hłybokich wačach hareŭ ahoń adważnaj Judyty. Joknuła niešta pad sercam staromu kawaleru, až nia moh dalej słuchać ksiandzowych trelaŭ.

— Praboršču, dosić taho, pajedziem! już jest po dziesiontej.

Ale ksiondz ani čuŭ, ani słuchaŭ, ale, nahamaniŭšy na matku, chwaliŭ syna; hładziŭ jaho pa hałoŭcy i prapawiedywaŭ jamu świetłuju budučynu, a druhim dzieciam kazaŭ jaho naśledawać.

— Dobže, chłopče, dobže! —kazaŭ ksiondz Marcinoŭski i pakazywajučy palcam dalej hawaryŭ:— no, čytaj to!—

Ale Wincuś z wialikaj radaści nia moh dalej zrušyć z miejsca: kruciŭ hałoŭkaj, jorzaŭsia na ławie, bekaŭ naŭzhad, dy ničoha samo nie składałasia; a Kastuś Jurewič wielmi z jaho padśmieiwaŭsia. Probaršč, užo kryšku nieciarpliwy, padkazywaŭ i padachwočywaŭ chłapca.

— Widziš, tut stoi litera „u," śmiało, śmiało!—

Ale chłapiec anijak nia moh złažyć hetaha składu. Tahdy ksiondz skazaŭ sam, a za im paŭtaryŭ i Wincuś — „pšu." Dalej išoŭ skład „pšy." Wincuk hlanuŭ skosa na hety skład, kinuŭ to-ž wokam na Kostusia i prosta zaciaŭsia. A probaršč naciskaŭ, stojačy nad haławoju.

— Widziš, — kaža: — ostatnia litera „y" — nu, składaj sam: čytaj śmiało! čytaj... nu, nu...

Tut Wincuś sabraŭ uwieś duch i lapnuŭ, jak pałkaj pa płocie: „pštyk!" Ale ŭ hety samy momant zrazumieŭ, što pračytaŭ drenna, pačyrwanieŭ jak rak i prosta chacieŭ-by skroś ziamli prawalicca. Dzieci — wiedama, jak dzieci—niezważajučy na ważnych ludziej i na duchoŭnuju asobu, buchnuli ta-

Ciažkoje pałažeńnie ŭ Sawietach.

Zahraničnyja hazety padajuć sprawazdaču adnaho francuskaha pramysłoŭca, jaki jeździŭ u Sawiety, kab nawiazać tamaka handlowyja znosiny. Pramysłowiec toj raskazwaje, što kali pa haradoch kamunisty sapraŭdy pabudawali wialikija i raskošnyja rabotnickija damy, kluby, pazakładeli parki dla adpačynku, to na wioscy dziejec ca wielmi drenna. Sialanie abdziortyja i zachudałyja, koni i skacina ledź ciahnuć nohi i jaje wielmi mała, pali lažać dzierwanom, a tyja što zaarany i zasiejeny, nia majuć patrebnaj kultury i abrabotki i zatym uradžaj pry sioletniaj sušy zusim słaby. Usiamu nasielnictwu hrazić hoład, tak jak było u 1921 –22 hadoch.

Hetak piša francuski pramysłowiec, a my ad siabie chacieli b padać taki fakt: niadaŭna da adnej siamji ŭ Baranawickim pawiecie pryjšło piśmo ad ich swajakoŭ, jakija służać u Sawietach na čyhuncy uradaŭcami; woś-ža tyja dwa ŭradaŭcy, jakija majuć „kazionny pajok,“ i usialakaje „sacyjalnaje zabiaśpiačeńnie,“ prosiać, kab im wysłać choć paru kilo sucharoŭ...

Z hetaha widać, što ŭ Sawietach užo hoład. Piśmy, u katorych žychary Sawietaŭ prosiać prysłać im ježy, prychodziać u naš kraj wielmi časta. Dobra było-b zarhanizawać niejkuju pomač dla hetych niaščasnych ludziej.

Kanhres Nacyjanalnych Mienšaściaŭ.

Sioleta čarhowy X Kanhres Nacyjanalnych Mienšaściaŭ maje adbycca ad 4 da 6 wieraśnia s. h. ŭ Bernie, ŭ Šwajcaryi.

Sioletniaja sesija Kanhresu ŭwažajecca jubilejnaj. Najhałaŭniejšym punktam naradaŭ sioletniaha Kanhresu źjaŭlajecca razhlad prajektu mižnarodnaha zakonu dla nacyjanalnych mienšaściaŭ, jaki ŭ swoj čas padała Polšč u Lizie Narodaŭ.

Na hety Kanhres atrymaŭ zaprosiny i Biełaruski Nacyjanalny Kamitet u Wilni. Sprawu ŭčaścia swajho ŭ nazwanym Kanhresie razhladaŭ Prezydyjum Biełaruskaha Nacyjanalnaha Kamitetu na pasiedžańni dnia 23 žniŭnia siol. h. i pastanawiŭ ad pasyłki swajho delehata na sioletni Kanhres ustrymacca.

Piśmo biežanki z Sawieckaj Biełarusi.

Prašu redakcyju „Bieł. Krynicy“ apublikawać woś hetaje majo piśmo.

Dziela taho, što ŭ mianie ŭściaž pytajucca ludzi, z katorymi ja spatykajusia, ab žyćci pad balšawikami ŭ Sawieckaj Biełarusi, hetkaj woś darohaj chaču raskazać usim adrazu.

Ja wiedaju ab žyćci ŭ Sawieckaj Biełarusi tolki ŭ wakolicach Miensku, asabliwa kala słaŭnaha „sowhasu“ świnahadoŭli ŭ dwary Widahoršč i ŭ Miensku.

Miensk mocna razbudawany i ciapier pryhožy horad. Heta pryhožaja stalica Biełarusi. U Sawieckaj Biełarusi adčuwajecca, što heta sapraŭdy biełaruskaja dziaržawa; usiudy i ŭsie, apracа čekistaŭ dy žydoŭ-partyjcaŭ i čynoŭnikaŭ pryjechaŭšych zdaloku, haworać pabiełarusku. U školach dziaciej wučać pabiełarusku, hazety, abjaŭleńni, rasparadžeńni i ŭsialakija afišy napisany i nadrukawanyja pabiełarusku. Prašeńni ŭsiudy padajucca pisanyja pabiełarusku i wydajuć dakumanty napisanyja tak-ža pabiełarusku. Kab nie balšawizm i kab nie kamunistyčnyja paradki, dyk usio było-b dobra, było-b dawoli chleba i dobra ludziom žyłosia-b.

Narod nia lubić balšawizmu i nia jdzie dabrawolna ŭ kałhasy. U kałhasy dabrawolna zapiswalisia tolki pjanicy i hultai, spadziajučysia i tam žyć koštam druhich.

Lepšych haspadaroŭ, što ŭmieli haspadaryć i mieli ŭ swaich haspadarkach dobruju žywiołu, mieli chleba i dobryja budynki, abazwali „kułakami“ i paśla wysielili niedzie ŭ dalokija krai. Ad 1930 hodu wysielali z Biełarusi ŭ Sibir i na Urał usich samych bajawych dy razumniejšych biełarusaŭ, što hawaryli ab Biełarusi i chacieli, kab była sialanam sobskaja ziamla, a razam z hetymi ludźmi wysielali tak-ža ŭsich kułakoŭ i „padkułačnikaŭ.“ Bywała išli ludzi na wakzał u ssyłku całymi wializarnymi partyjami. Ciapier užo na chutaroch i ŭ wioskach samastojnych haspadaroŭ niama. Astalisia tolki kałhasy, sawhasy ŭ dwaroch i ŭ wioscy sialanskaja biednata. Ziamla hetych wysielanych kułakoŭ i padkułačnikaŭ lažyć adłoham, a chutarnyja budynki niščacca. U dwor u kałhas prymajuć tolki z biednaty, dyk i ŭ dwary i ŭ wioscy astałasia tolki biednata. I sapraŭdy tam biednata; chleba niama ani ŭ dwary kałhasnym, bo adtul usio zabiraje kazna ŭ formie pradnałohaŭ; niama i ŭ wioscy, bo i biadniak „adzinaličnik“ musić addawać u kaznu pradnałoh, dy jašče bolšy, čymś prypadaje ad haktara ŭ kałhasie. Dyk i biedniaki wyrakajucca ziamli i starajucca pastupić u sawhas, dzie kudy lepš, čymś u kałhasie. U kałhasie ŭsie farmalna prymirajuć hoładam, bo jak padzielać toje zbožža, što astałosia ad pradnałohu ŭ kaznu, dyk i nia wiedama, što z jaho rabić, bo prakarmicca hod nijak nie prakormišsia. U sawhasie krychu inakš; sawhas heta kazionny dwor i tam rabočyja ŭsio roŭna, što daŭniejšyja parabki; hetym parabkom-rabočym płacicca stałaja andynaryja i dziela hetaha tam lepš, čymś u kałhasach, dzie dzielać uradžaj paśla addačy ŭ kaznu wializarnaha pradnałohu.— Ale i ŭ sawhasach rabočym nia z miodam žywiecca; starejšyja rabočyja, što byli ŭ tym-ža dwary za starym režymam parabkami ŭ pana, kažuć, što tady było lepš. Tady pan dawaŭ andynaryju, krychu płaciŭ hrašmi, pazwalaŭ trymać karowu, jakuju paświli i karmili ŭ dwary, a świniej i kurej moh sabie parabak mieć, kolki zmoh. Ciapier hetak niamožna. Atrymaŭ andynaryju i dawoli, bolš ničoha nie pazwalajecca, kab nia było ŭłaśnickaj prywyčki.

Dziela hetaha nichto nia lubić balšawikoŭ i ichnich paradkaŭ. Dziela hetaha bywajuć i sabatažy. Hadoŭ dwa tamu ŭ sawhasie świnahadoŭli ŭ dwary Widahoršč za adnu noč atruli 1500 ukormlenych świniej. Ale-ž tady i dastałosia ludziam za hetych świniej!...

Apošnimi časami dalisia ŭ znaki balšawiki našym ludziam swaimi pašpartami. Pašparty wydajuć ułady GPU i wydajuć tolki „błahanadziožnym“. Toj, chto atrymaŭ sawiecki pašpart, toj sapraŭdy ščaśliwy čaławiek, bo chto nia maje pašpartu maje prawa žyć tolki tam, dzie jamu wyznačyć GPU. Z Biełarusi, asabliwa z Miensku i z wakolic całymi partyjami wysyłali niekudy ŭ Rasieju biespašpartny narod. Byli wypadki, što nieatrymaŭšyja pašpartu tapili ŭ race swaich dziaciej i sami tapilisia.

Paśla hetaj wysyłki biełaruskich nacdemaŭ, kułakoŭ, padkułačnikaŭ i biespašpartnych biełaruskija wioski apuścieli i na siale narodu astałosia mała. Pa miastečkach pačali chadzić hramadami małyja dzieci, šukajučy žabraninaj pažywy. Hetych dziaciej mnoha znajšłosia i ŭ Miensku. Rabočyja hawaryli, što heta dzieci kułakoŭ i biespašpartnych. Woś u hetkich warunkach žywie naš narod u Sawieckaj Biełarusi i ŭściaž čakaje ŭpadku balšawizmu.

A. Rakieckaja.

Litoŭski dzień mora.

12 ha hetaha miesiaca siol. hodu Niezaležnaja Litwa ŭračysta światkawała dzień mora. Ab hetym światkawańni wilenskaja litoŭskaja hazeta „Vilniaus Rytojus“ (15.VIII, Nr. 63) paświaciła cikawy artykuł „Juros Liena“, jaki my nižej padajom całkom.

— Z historyi wiedajem — piša heny artykuł — što litoŭski narod zdawion-daŭna žywie na ŭźbiarežžy Bałtyckaha mora, z jakim duža zžyŭsia. Wiedama tak-ža, što litoŭcy byli duža dobra z moram abeznany. Litoŭtoŭskija prystani byli: Kłajpeda, Pałanha, Swiataja i inšyja. Adnak, pad naporam kryžoŭcaŭ, wialikija abšary morskaha pabiarežža byli ad litoŭcaŭ adniaty. Pamiž inšym zabrali ad ich tyja-ž kryžoŭcy i Kłajpedu. Takim čynam litoŭcy byli adcisnuty ad mora. A paźniej, kali litoŭskaja wialikaść stajała ŭ chwalach čužoha elementu, kali zhubiła palityčnuju niezaležnaść, litoŭski narod pawoli pierastaŭ cikawicca moram. Tymčasam inšyja niezaležnyja narody za zdabyćcie mora wiali wialikija wojny i ŭsiakimi sposabami staralisia stacca dziaržawami morskimi.

Mora Niezaležnaj Litwie duža patrebnaje, bo dziaržawa biaz mora— toje, što ryba biez wady. Woś-ža Litwa pastanawiła zdabyć swajo mora. U 1923 h. adbyłosia słaŭnaje i ščaśliwaje paŭstańnie ŭ Kłajpedzie, jakoje wiarnuła Litwie pred wiakami ad jaje adniatyja ziemli i razam z imi paŭstańnie hena litoŭskamu narodu adčyniła dźwiery ŭ šyroki świet.

Zdabyćcie ŭtoku Niomana i pabiarežža mora z prystaniaj Kłapeda dla Litwy maje sapraŭdy wialikaje značeńnia, bo padarož moram adbywałasia-b u zaležnaści ad łaski inšych dziaržaŭ.

Ciapier Niez. Litwa praz Kłajpedzkuju prystań moža mieć handlowyja znosiny z usim šyrokim świetam. Praz hetuju prystań Niez. Litwa maje mahčymaść razwozić usiudy bekony, jajki, masła, lon, sadowyja płady, miod, zbožža, les i ŭsialakija haspadarčyja i fabryčnyja wyroby. Handal marskimi darohami jošć šmat taniejšy, čym sušaj. Kala 70 prac. eksportu Niez. Litwy idzie praz Kłajpedu. Prad wialikaj wajnoj i raniej Kłajpeda, jak zakutnaja niamieckaja prystań, była saŭsim niaznačnaja. Siańnia jana ŭžo adradziłasia. Siańnia wartaść Kłajpedzkaj prystani jošć bolšaj, jak kali. Prystań heta siańnia ŭściaž daskanalicca. Tut systematyčna raźwiwajecca wyrab drewa, celulozy i inšy adbywajecca promysieł.

Na litoŭskim morskim pabiarežžy i ŭ Kuršanskim zaliwie šyroka raźwiwajecca rybny promysieł. Tut adbywajecca apracoŭka roznaha rodu rybaŭ, z čaho kraj tamtejšy maje wialiki dachod. Bałtyckaje mora na litoŭskaje morskaje pabiarežža wykidaje šmat jantaru, z jakoha wyrablajecca mnoha roznych darahich rečaŭ.

Litoŭskaje nadmorra nawat zahranicaj wiedamaje swaimi daskanalnymi, zdarowymi kurortami. Pałanha, Nida, Juodakrantie, Piarwałka i Smiałkie — kožny hod ściahwajuć letnikaŭ nia tolki z Litwy, ale i z zahranicy.

Swiatkujučy świata mora, zapałałasia ŭ litoŭcaŭ luboŭ da mora. Bo ŭsio heta duža patrebna. Kali litoŭcy buduć lubić mora, dyk patrapiać za jaho i wajawać z tym, chto-b pažadaŭ jaho adniać. A takich worahaŭ Litwa maje. Najbolš z ich niebiaśpiečny niemcy. Palityka ich u Kłajpedzie jošć całkom jasnaja. Jany z swaimi planami nia kryjucca. Adnak litoŭcy čujny. Žyćcio pakazała, što Litwa ŭmieje stajać na stražy Kłajpedy i ŭsiaho pabiarežža Bałtyckaha mora. Treba dumać, što paśla świata mora hetaja čujnaść jašče bolš uzmocnicca, bo na jaje stražy stanie nia tolki ŭrad, ale ŭwieś litoŭski narod.“

Hetulki „Viln. Ryt.“ Ad siabie možam tut tolki dadać, što my biełarusy, aceńwajučy naležna značeńnie mora ŭ žyćci kožnaha narodu, a sami budučy narodam, jaki swajho mora nia maje, palityku swaju miž inšym pawinny kirawać da taho, kab mieć dostup da mora najbližejšaj darohaj, praz Litwu i Ukrainu.

P. Łubanowič.

---

kim śmiecham, što nie mahli strymacca, a Kastuś až pakaciŭsia na ławie. Dyj staršyja nie mahli strymacca: nadta jano niejak śmiešna złažyłasia.

Ksiondz Marcinoŭski zapaliŭsia pierš jak ahoń, ale bačučy ahulnuju wiasiołaść, zaśmiajaŭsia i sam, skazaŭšy da Wincusia: „praŭdziwy ty mały pštyk! — Ale i ty šelma!“ — skazaŭ probaršč na Kastusia i zdorawa zakruciŭ jaho za wucha.

Lekcyja pierarwałasia sama saboj: dzieci pawyłazili z za stała raźwitywacca z ksiandzom. Daroha była prakapana, pahoda była lepšaja. Ksiondz ulez u swajo futra, daŭ pachwalonku i paśpiešna wyjšaŭ z chaty, bo wielmi śpiašaŭsia na ekzekwiju.

— Musić ja tut budu jašče haścić, — kazaŭ arhanisty, wiarnuŭšysia ŭ chatu, bo zabyŭsia rukawic.

— Prosim, prosim! — kazała Maryla: — može pan budzieš dobrym kawaleram dla maładoj ŭdawy.

— Ho, ho! čamu-ž nie, čamu-ž! — skazaŭ Charašucha j hlanuŭ na Hanulu. Hanula pačyrwanieła.

Maładaja ŭdawa, Hanula, mieła hadoŭ dwaccać siem-wosiem i adstajała-b za mnohich panienak. Ciažkaja praca, a nawiet niedastatak nie zabili ŭ joj pryrodnaj biełaruskaj krasy i zdaroŭja. Nia dbajučy ab mody, fasony i ŭbiory, jana mieła adnak-ža tałkowy gust u adziežy — nasiła adziežu swajej raboty, ale heta niejak asabliwa prychodziłasia joj da twaru. Nawiet časam sumysna Hanula tušawała mnoha žanočych prajawaŭ krasy; sumysna tak-ža spuščała wočy, tymbolš što z pabožnaści pastanawiła druhi raz zamuž nia wychodzić! Dyj z wialikaj lubowi da Wincusia prosta zabywałasia ab sabie. Ale chto mieŭ wočy, nia moh nie acanić Hanuli, jejnaha pryrodnaha, jak kažuć — haspadarskaha rozumu i žyćciowaha sprytu. Maładaja kabieta tak umieła ŭ biadzie sama sabie paradzić — znajści rabotu, zarabić na chleb i da chleba, choć nia mieła ni ziamli swajej, ni chaty, — što woś i nia zhinuła i nie žabrawała; nie narakała na dolu i nia płakała; a z biadoj zmahałasia stojka i dahetul pieramahała. Heta ludzi bačyli: Hanulu chwalili, brali achwotna na rabotu, bo Hanula łoŭka žała, čysta pałoła, była sprawiadliwaja ŭ wočy i za wočy, i ŭmieła dziaržać jazyk za zubami. Dyk pa śmierci pieršaha muža Hanula mieła niekalki swatoŭ; adnak, nie raźbirajučy, adkazała ŭsim i woś dali joj supakoj.

Wiedaŭ ab hetym i pan Charašucha. Dyk woś niešta-niejkaje tak ščypała jaho pad sercam, što až žachnuŭsia. — Što-ž heta? — kazaŭ sam sabie:— ci nia ŭlubiŭsia ja? Jašče-by čaho brakawała? — A dumki tak i chadzili pa haławie: układwalisia nowyja plany, žyćcio stanawiłasia pryhažejšaje—stary kawaler maładzieŭ... i tak zadumaŭsia, što wywiarnuŭ ksiandza pad samaj klabanijaj i čuć nie nakryŭ jaho sankami.

— Co to, pan jedzieš, jak ślepy! — skazaŭ probaršč.

Ale dumki išli dalej i putali Charašusie jazyk pry ekzekwii: dwa razy zhubiŭ swaju štrofku, choć znaŭ psalmy na pamiać; a na kancy Imšy, pośle „Requiescant in pace!“ lapnuŭ „Deo gratias!“ zamiesta „Amen.“

— Woś tabie i maješ! — skazaŭ, prykusiŭšy jazyk, Charašucha: — pieršy raz u maim žyćci takaja pamyłka. Saŭsim i ja zrabiŭsiaj jak toj mały „pštyk.“ — Ale, ŭsiožtyki — rezwy chłapčuk! — dumaŭ Charašucha.

A tymčasam ŭ Marylinaj chacie ŭsie byli niewiasiołyja i skrywiŭšysia, jak sierada na piatnicu. Siańniašniaja pryhoda nia prypała da smaku anikomu. Wincuś, nia wiedama čaho, tak raspłakaŭsia, što nia možna było chłapčaniaci supakoić; nawiet Maryla, katoraja kryšku niedalubliwała chłapca, pacaławała jaho niekalki razoŭ. Hanula hłyboka ŭzdychała i ŭkradkam abcirała ślozy. Tamaš prabawaŭ zahawaryć, ale nichto jamu nie adkazywaŭ. Nawiet Kastuś siadzieŭ naduŭšysia jak indyk. Tolki Wikta była saŭsim spakojnaja i, siedziačy ŭ kucie, dyscypułkaj kałupała sabie ŭ nasie.

Najbolš adnak byli pakryŭdžanyja kury: daŭno ŭžo sakatali pryhłušanymi hałasami i kudachkali pad piečkaj; jany ŭžo wielmi zhaładalisia, ale nichto ab ich siahońnia nia pomniŭ. Narešcie piewień, jak haława rodu, pačuwajučy na sabie ŭwieś ciažar adkaznaści, a tak-ža nacisk dziesiaci kuryc, katoryja prypiorli jaho da zasłanki i nie dawali dychnuć, — upiorsia usiej mužčynskaj siłaj i pierawiarnuŭ i zasłanku i harščok, što słužyŭ za padporu. Kury wyrwalisia na swabodu i narabili takoha lamantu, što tut usie stali ich žaleć, spačuwać i ratawać, čym mohučy: to jačmieniem, to kroškami chleba, a to choć zwyčajnaj bulbaj. Piewień uzmachnuŭ kryllami, zadzior haławu i zapiajaŭ tak zakacista, zwonka i doŭha, što niejak ŭsim palahčeła na sercy.

БЕЛАРУСКАЯ ХРОНІКА.

З Беларускага Нацыянальнага Камітэту. Дня 23 жніўня сёлета адбылося чарговае паседжаньне прэзыдыуму Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні. На парадку дня былі апошнія падзеі ў галіне беларускага школьніцтва на зах.-беларускіх землях, справа 10-га Кангрэсу Нацыянальных Меншасьцяў і бягучыя справы.

Аб адпаведных пастановах у закранутых пытаньнях падаём на іншым месцы.

„Бел. Крыніца“ ў вачох Віленскіх Каталіцкіх Дух. Уладаў. Наша газэта часта друкуе розныя камунікаты Бел. Інстытуту Гасп. і Культуры, старшынёй якога ёсьць Кс. В. Гадлеўскі, а так-жа друкавала рэфэрат кс. Гадлеўскага, прачытаны 25.III.1934 г. на акадэміі сьвяткаваньня 16-ых угодкаў Абвешчаньня незалежнасьці Беларусі. Вось за гэта арцыб. Ялбжыкоўскі яшчэ раз прычапіўся да кс. Гадлеўскага і зажадаў у яго выясьненьня, чаму „Бел. Крыніца,“ якую ён забараніў каталіком чытаць — хоць ніхто гэтай забароны не паслухаў—друкуе з подпісам кс. Гадлеўскага камунікаты Інстытуту і чаму надрукавала яго рэфэрат.

Дзіўна, што ў Віленскай біскупскай Курыі ды ня ведаюць элемэнтарнага права, што перадрук камунікатаў-паведамленьняў і публічных прамоваў забараніць ніхто ня мае права. — Але гэта пацьвярджае жорсткасьць адносінаў арцыбіскупа Ялбжыкоўскага да ксяндзоў—беларусоў.

Др. Ст. Грынкевіч, сябра ЦК—БХД, ведамы беларускі дзеяч і пісьменьнік, які апошнім часам працуе пры унівэрсытэце ў Пазнані, у першых днях м-ца жніўня праездам быў некалькі дзён у Вільні, дзе, цікавячыся беларускім жыцьцём наагул, асабліва цікавіўся магчымасьцямі сарганізаваньня беларускай зашкольнай асьветы. Над гэтай справай віленскія беларусы далей працуюць.

Справа б. сэнатара Багдановіча і б. пасла Стэповіча. У апошнім нумары „Новага Шляху“ было надрукована адкрытае пісьмо б. пасла Стэповіча да б. сэнатара Багдановіча, з прычыны ўчасьця гэтага апошняга на расейскім зьезьдзе, які адбыўся анагдай у Вільні. Дзеля таго, што наступны нумар Новага Шляху“ дагэтуль ня вышаў, а закранутыя ў названым пісьме пытаньні сапраўды цікавыя, наш супрацоўнік меў магчымасьць даведацца, што поўны адказ на гэна пісьмо пасланы ў рэдакцыю „Новага Шляху“ йшчэ 6 жніўня сёл. У адказе гэтым грам. В. Багдановіч выясьняе, што ён сябрам расейскага зьезду ня быў і ўчасьця ў ім ня прыймаў, а толькі быў абвешчаны пачэсным гасьцём зьезду, як б. сэнатар, выбраны ў свой час ад блёку меншасьцяў, у тым ліку і ад расейцаў. — Поўны тэкст адказу мае быць апублікаваны ў найбліжэйшым нумары „Новага Шляху“.

„Бел. Крыніца“ у м-цы верасьні выйдзе дня 5, 15 і 25-га.

Pawodka na Paleśsi.

Padčas kali ūsia ūwaha panoū siańniašniaha ū nas pałažeńnia źwiernienа na pawodku ū Polščy i na achwiary hetaj pawodki jšli i jduć wialikija sumy i z našych ziamiel, dachodziać da nas hłuchija čutki ab niamienšym badaj niaščaści taje-ž pawodki na našym Paleśsi, ab čym „čamuści“ „apinija publičnaja“ da siahońnia zaŭziata maŭčyć

Woś-ža pawodle našych niapoŭnych tymčasam wiestak pałažeńnie na Paleśsi sapraŭdy strašnaje. Z samaje wiasny ūsio zasušyła, a kali pryšła zwyčajnaja para zboru z pola, tady praz čatyry tydni zaparam i biez pierarywu pačaŭ lić doždž. Ad hetaha skroś pahniła bulba. Pry nižejšych miascoch prapała tak-ža ūsiakaja jaryna. Nie ūcaleła adnak i toje, što prad daždžom udałosia niejak sabrać pad strachu: uźniatyja wody pazaliwali nia tolki pali, ale i samyja nawat. budynki, u katorych było złožana dabro i što ūcaleła prad znosam wadoj, treba ŭznoŭ pierasušywać. Tysiačam i tysiačam paleskich siemjaŭ pahražaje z hetaj pryčyny niebiaśpieka hoładu, a ab arhanizawańni niejkaj dla ich pomačy ničahutki nia čuwać. Kruhom tolki haworać i pišuć ab pawodcy niejdzie tam, daloka. Čamu? Ci nia z tej pryčyny, što Paleśsie heta „zabyty kraj“ i što ab im haworać i pišuć tolki tahdy i patoje, kali miarkujuć, kolki i skul tudy možna jšče pasłać asadnikaŭ?

Z swajho boku pastarajemsia ū nastupnych numaroch „B. Krynicy“ dać bolš i padrabiaźniejšych wiestak ab pawodcy na Paleśsi. Adnačasna źwiartajemsia z zaklikam da našych čytačoŭ i supracoŭnikaŭ na Paleśsi, padać nam z miascoŭ dadzienyja ab minułaj pawodcy i ab sučasnym stanie.

MARĄ JAPONSKA - SAWIECKAJ WAJNY.

Z Dalokaha Uschodu nadychodziać u Eŭropu ŭściaž woś hetkija wiestki:

Dakanany pad Charbinam napad na japonski ciahnik z amunicyjaj wyklikaŭ aryšty siarod sawieckich uradaŭcaŭ na čyhuncy prabiahajučaj praz Mandžuryju. U Mandžuryi damahajucca, kab henuju čyhunku abwieścili ŭłasnaściaj Mandžuryi. U Charbinie spadziajucca, što Japonija wykarystaje apošni čyhunačny napad, kab adabrać ad Sawietaŭ hetuju čyhunku.

Japonskija hazety pišuć, što ich urad uważaje sawieckuju palityku ŭ adnosinach da Japonii prawakacyjnaj, što wyjaŭlajecca abstreliwańniem mandžurskich karabloŭ na rekach Amury i Sungary, a tak-ža praciahwańniem pierahaworaŭ u sprawie pradažy Sawietami ŭschodnia-kitajskaj čyhunki i ŭ ahitacyi sawieckaj presy suproć Japonii.

U Chabaroŭsku daloka ŭschodniaja čyrwonaja armija światkawała šumna swoj „5-ci hodni jubilej“, a jaje kamandzir hien. Bluchier pry hetaj nahodzie skazaŭ wajaŭničuju pramowu ab hatoŭnaści ŭ kožnuju chwilinu „adbić napady woraha“.

Hetkich i padobnych wiestak z Dalokaha Uschodu, jakija ŭściaž naprużwajuć adnosiny miž Japonijaj i Sawietami i pieraličyć trudna. Na padstawie hetkich i padobnych faktaŭ treba śćwierdzić, što padziei na Dalokim Uschodzie prybližajuccu da swajho niaminučaha kanca: arużnaha zadoru miž Japonijaj i Sawietami. Heny kaniec niaminučy tamu, što japonska-sawiecki kanflikt heta kanflikt trywały i wypływaje z najistatniejšych intaresaŭ abiedźwiuch dziaržaŭ, dy palahaje na rożnicach, jakich nia možna wyrašyć paluboŭna.

Paśladoŭnaja arhanizacyja „Azii dla azijataŭ“, patreba swaich eksploatacyjnych terenaŭ, syrja dla fabryk, nowych rynkaŭ zbytu i nowych terenaŭ dla kolonizacyi nadwyški swajho nasielnictwa, – usio heta zmušaje Japoniju zakraplać isnawańnie Mandžurskaj dziaržawy. Pawodle hetaha, žyćciom padyktawanaha planu, Japonija ŭciahwaje ŭ sferu swaich upływaŭ Manholiju i adpichaje Sawiety ad Cichaha Akijanu.

Wiedajuć ab hetym u Sawietach susim dobra. Uwieś sawiecki „mirny nastroj“ dy „brackija“ adnosiny da zachodnia-eŭrapejskaha i amerykanskaha kapitalistyčnaha świetu, dy ŭsia henaja elastyčnaść sawieckaj palityčnaj dyplomacyi ŭ Eŭropie, jakaja zachopliwaje Francyju i ŭsiu socyjalistyčnuju dy żydoŭskuju presu wa ŭsim świecie— ŭsio heta dziejecca pad naciskam strachu wajny z Japonijaj. A patreba heta Sawietam, kab zahwarantawać sabie hranicy i supakoj na Zachadzie, dy ŭ wypadku najhoršaj biady — wajny z Japonijaj — wajawać tolki na adnym froncie.

Mara henaha frontu strašyć dniom i načoj uładaroŭ Sawietaŭ u Maskwie. Jano nastolki realnaje, što im mocna cikawiacca i wa ŭsich inšych stalicach dziaržaŭ u Eŭropie i ŭ Amerycy.

Hałasawańnie ŭ Niamieččynie.

My ŭžo padawali, što paśla śmierci prezydenta Niamieččyny feldmaršała Hindenburga, kancler Niamieččyny staŭsia adnačasna i prezydentam i kancleram. Woś hetu ŭładu Hitleru ŭ niadzielu 19 h. m. „paćwierdžaŭ“ i ŭwieś Niamiecki narod.

Było zahadana hałasawańnie za hetkuju ŭładu Hitleru i praciŭ. Upaważnienych da hałasawańnia było 45 miljonaŭ i niekalki sotniaŭ tysiač narodu. Za hetkuju ŭładu Hitleru hałasawała 38 miljonaŭ, a praciŭ—4 miljony narodu. Takim čynam Hitler maje ciapier hetu ŭładu paćwierdžanuju wialikaj bolšaściu narodu Niamieččyny.

Roznyja wiestki.

Z UKRAINSKAHA ŻYĆCIA.

Ukraincy ŭ Amerycy. —U Amerycy nia mała pražywaje ŭkraincaŭ, jakija wyemihrawali z kraju. Mnohija z ich zajmajucca tam ziemlarobstwam i majuć swaje sobskija haspadarki — farmy. Woś hetyja ŭkrainskija farmary ŭ Amerycy pačynajuć arhanizawacca i dziela załažeńnia hetkaj arhanizacyi maje adbycca sioleta specyjalny źjezd ukrainskich farmaraŭ u Amerycy.

— U nastupnym hodzie maje prylacieć aeraplanam z New-Jorku na Ukrainu ŭkrainski latun Petro Tulihowyč. Jon pracuje ŭ amerykanskim latunstwie ŭžo try hady. Paśla pieralotu akijanu wierniecca ŭ Ameryku i maje zaniacca arhanizacyjaj ukrainskaha latunstwa ŭ Amerycy.

Z POLŠČY.

Pamahajuć paciarpieŭšym ad zatopu. Sioleta, jak užo wiedajem, u Polščy, u Zach. Haliččynie była strašennaja zatopa i mnoha narabiła ludziam, dziaržawie i samaŭradam skody. Ciapier adusiul dobryja ludzi pasyłajuć tudy zapamohu, nia tolki z kraju, ale i z zahranicy. Niadaŭna z Niamieččyny prysłali 4—5 wahonaŭ haspadarča-chatnich pryładaŭ i nawat łožak. Na ŭwoz hetaha dabra ŭ Polšč dla paciarpieŭšych ad zatopu Palakoŭ polski ŭrad nie spraciwiŭsia.

Cikawa, čamu ŭrad nie pazwoliŭ wiasnoj na ŭwoz u Polšč z Litwy niekalkich wahonaŭ zbožža, kali dobryja ludzi adtul chacieli prysłać jaho paciarpieŭšym ad nieŭradžaju Litoŭcam i Biełarusam?

Sto padatkaŭ. Polskija hazety nadrukawali cikawuju staćciu dr. Jana Hupka ad padatkach u Polščy. Aŭtor staćci abličwaje, što dziaržaŭny skarb, samaŭrady i hramadzkija ŭbiaśpiečańni, ściahwajuć 83 roznaha rodu padatkaŭ Kali da hetych padatkaŭ dy dadać nałohi akcyznyja dy inšyja, dyk sapraŭdy budzie 100 padatkaŭ, kali nia bolš.

Z ZAHRANICY.

Strašnaja suša ŭ Amerycy. Sioleta ŭ Zł. Št. Ameryki była strašennaja śpiakota i posuš. U niekatorych miaścinach pawysychali nawat reki. Ad hetaj posušy haładuje 800 000 siemjaŭ; zhinuła ad śpiakoty 10 000.000 štuk żywioły; treba pierasialić 40.000 haspadaroŭ, bo tam, dzie jany haspadaryli, ciapier stałasia pustynia. Urad wyaasyhnawaŭ na dapamohu 525 miljonaŭ dalaroŭ.

Ciapier užo ŭ zasušanych miascoch pačaŭ paliwać doždž, jakoha nia było praz dwa miesiacy.

Smierć atamana Machno. U Francyi 25 lipnia s. h. pamior wiedamy ataman Machno, jaki akcyju swaju prawodziŭ pierawažna na Ukrainie i katoraha anarchisty ŭważajuć adnym z paważniejšych swaich dziejačoŭ.

„Jak trywoha, dyk da Boha“. U Rasiei ŭ narodzie jość zwyčaj abchodzić pali relihijnymi pracesijami, prosiačy dobraha ŭradžaju, abo daždžu ci pahody. Sioleta nad Wołhaj była wialikaja zasucha i doŭha nia było daždžu. Sawieckija ŭłady pazwolili ładzić relihijnyja pracesii malačyja Boha spasłać doždž. Pracesii adbywalisia wielmi mnohaludnyja. Kamsamolcy tolki pryhladalisia i niepakoilisia „a što budzie, kali jość Boh?!“

Z KRAJU.

U Maskwie ab Wilni. Rasiejskaja wilenskaja hazeta „Наше Время“ padaje wiestku ŭziatuju z litoŭskaj hazety „Lietuvos Aidas“, što padčas haścinaŭ litoŭskaha ministra Lozarajtisa ŭ Maskwie balšawickaja dyplomacyja wyraziła swoj pahlad na polska-litoŭski spor za Wilenščynu, pryznajučy pretensii Litwy słušnymi.

Пісьмы з вёскі.

Аб сялянскім жыцьці.

Макаўляне, Сідранскай гм. Сакольскага пав. Нядобра жывецца ў нашай ваколіцы беларускім сялянам. Гаспадаркі сялянскія дробныя, сем'і вялікія, рабіць ёсьць каму, але няма чаго і няма за што. Сяляне з сваіх гаспадарак ледзь пракормліваюцца, не даядаючы вясной і ашчаджаючы кароткімі днямі зімой. А трэба-ж плаціць падаткі, бо сэквэстратар прадасьць з ліцытацыі за поўцаны і запасы на зіму. Апрача падаткаў трэба-ж купіць дарагой солі, а таксама і газы, бо за лучыну можна апынуцца і ў вастрозе, а калі яе купляць, дык не танейшае асьвятленьне будзе як і газай. На гэта ўсё трэба недзе зарабіць, аднекуль дастаць, а заработкаў няма нідзе ніякіх.

Войтам у нашай гміне п. Р. Лягуміна, паляк з Пазнаншчыны, каторы мае ў нашай гміне 30 гэк. зямлі і водны млын. Чалавек ён не ганарысты, але і ня свой просты; ён аб нашых беларускіх справах сусім ня дбае. Найбольш наш войт пільнуе, каб не прайшло часамі неўзаметкі першае чысло месяца. Наш гмінны сэкрэтар, хоць з паходжаньня і беларус, але што з гэтага, калі ён для беларускай справы нідзе, ніколі, нічога не зрабіў і нічога ня робіць.

Сёлетняя вясна была сухая і чаго не спаліла на полі сьпякота, дык 8 жніўня абмалаціў град, які падаў густа, вялічынёй ляснога арэха. Адну жанчыну з дзіцём град захапіў у полі. Жанчына ня мела чым акрыцца, дык дзіця акрыла сабой, — а град зьбіў жанчыну так моцна, што не магла гаварыць.

Сэквэстратар у мінулым годзе ў нашых сялян за падаткі забіраў: падушкі, жарабята, збожжа, лён і нават у клубкох ніткі да шыцьця.

Арганізацыяў у нашай ваколіцы няма; чуваць, што нагаварваюць у „колы“ польскіх арганізацыяў, але ніхто гэтых нагавораў і ня слухае. Пазалетась быў у нас „Стралец“, але летась сусім распоўзся і так бязсьледна загінаў. Кажуць, што ў Сідранскага ксяндза ёсьць запісана некалькі душ моладзі ў С.М.П. і гэтак ён вядзе каталіцкую акцыю, але і аб гэтым дзеяньні нічога ня чуваць.

Цяпер хочуць зацікавіць нашу моладзь спортам. Вось у нядзелю 12 жніўня былі нешта прыгатаваўшыся рабіць і мелася адбыцца страляньне, але лінуў дождж, дык і нічога ня было.

Браты беларусы, закладайма свае арганізацыі; адчыняйма гурткі Беларускага Інстытуту Гаспадаркі і Культуры, адчыняйма беларускія бібліятэкі—чытальні і ладзьма беларускія прадстаўленьні.

Суладзімер.

Ciahni dy nie pieraciahwaj.

Bielica, Lidzkaha paw. Nadta-ž brydka słuchać, kali chto niapraŭdu każa, dy jašče i publična. Woś niadaŭna „Kurjer Wileńsko-Nowogródzki“ źmiaściŭ staćciu Antoniaha Bałabanskaha, u jakoj jon apiswaje Bielicu. U hetym apisańni dawoli sprytna haworycca ab historyi našaha miastečka, ale ab sučasnaści, dyk Anton Bałabanski zusim raźminuŭsia z praŭdaj. Jon ćwierdzić, što ŭ Bielicy jość nasielnictwa: 65 pracentaŭ Palakoŭ, 15 pracentaŭ Żydoŭ i tolki 20 pracentaŭ Biełarusaŭ. Cikawa, kaho naš Bałabanski zaličyŭ u Palaki. Musić usich katalikoŭ i mianie razam. Dyk woś hetym prastuju Bałabanskaha statystyku i z peŭnaściaj ćwierdžu, što ŭ Bielicy Palaki tolki: ksiondz, čynoŭniki dy pary sa dźwie miaščan. Rešta ŭsie zapisanyja Bałabanskim u Palaki heta Biełarusy-kataliki.

Paweł Jurčanka

Redaktar Jan Paźniak

Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny ŭ Wilni, Zawalnaja 1— 3.

Wydawiec: A. Šutowič